

Latviešu valodas un literatūras
2. posma olimpiāde 8. – 9. klasei
2015. gada 26. janvārī.

1. daļa
Kultūras notikumi 2014. gadā

Atbildi uz jautājumiem!

(20 punktu)

1. Latvijas Literatūras gada balvu nominācijā „Labākais prozas darbs” saņēma atzīta dzejniece un dramaturģe, kurai šī ir pirmā prozas grāmata. Uzraksti autores vārdu un uzvārdu, kā arī grāmatas nosaukumu!

a) _____

1.a _____

b) _____

1.b _____

2. Latvijas Literatūras gada balva par mūža ieguldījumu Latvijas rakstniecībā piešķirta iemīļotai pašu mazāko bērnu grāmatu autorei un māksliniecei, kurai 2014.gadā apritēja 100 gadu. Uzraksti viņas vārdu un uzvārdu, kā arī vienas tev zināmas grāmatas nosaukumu!

a) _____

2.a _____

b) _____

2.b _____

3. Starptautiskā Jāņa Baltvilka balva bērnu literatūrā šogad piešķirta Mārim Rungulim par detektīvstāstu bērniem. Uzraksti godalgotās grāmatas nosaukumu!

3. _____

4. 2014. gada 27. augustā pirmizrādi piedzīvoja jauna latviešu pilnmetrāžas animācijas filma, kuras sižeta pamatā ir Raiņa pirms vairāk nekā 100 gadiem sarakstītā luga. Uzraksti lugas nosaukumu!

4. _____

5. Dubultos (Jūrmalā) rekonstruēts un apmeklētājiem pieejams muzejs izcilai latviešu dzejniecei, kurai 2015. gadā svinēs 150 gadu jubileju. Tautā populāras ir Raimonda Paula komponētās dziesmas bērniem ar dzejnieces vārdiem. Uzraksti, kā sauc dzejnieci! Uzraksti vienas dziesmas nosaukumu!

a) _____

5.a _____

b) _____

5.b _____

6. Ik gadu 23. novembrī, režisora Eduarda Smiļģa dzimšanas dienā, tiek godināti labākie aktieri, režisori un citi ar skatuves mākslu saistīti cilvēki. Uzraksti, kā sauc šo ikgadējo pasākumu. Uzraksti, kura izrāde 2014. gada sezonā ieguva augstāko novērtējumu „Grand Prix”!

a) _____

6.a _____

b) _____

6.b _____

7. 1874. gada 9. martā Bauskas pusē dzimis latviešu dzejnieks un skolotājs. Viņa pazīstamāko darbu vidū ir poēmas „Atraitnes dēls” un „Uz saulaino tāli”. Īpaši iecienīta ir viņa dzeja bērniem, kas bijusi par iedvesmas avotu gan komponistiem, gan vēlāk arī animācijas filmu autoriem. Uzraksti dzejnieka vārdu un uzvārdu!

7. _____

8. 2014. gada vasarā Rīgu pieskandināja vairāki tūkstoši dziedātāju no dažādām valstīm. Uzraksti, kas tas bija par pasākumu!

8. _____

9. Pirms 150 gadiem viens no dedzīgākajiem jaunlatviešiem aicināja: „Latvji, brauciet jūriņā!” Uzraksti šī jaunlatvieša vārdu un uzvārdu, kā arī pilsētu, kurā tika dibināta pirmā jūrskola Latvijā!

a) _____

9.a _____

b) _____

9.b _____

10. Pēc Latvijā pazīstamās diriģentes Airas Birziņas ierosinājuma tapusi jauna opera visai ģimenei par aizraujošu un notikumiem bagātu Mazā Kartupeļa ceļojumu no Andu kalniem Dienvidamerikā caur Eiropas karaļnamiem uz laukiem Latvijā. Libreta autore ir dzejniece, kura lasītājiem pazīstama ar Lupatiņu piedzīvojumiem. Uzraksti operas nosaukumu un libreta autores vārdu un uzvārdu!

a) _____

10.a _____

b) _____

10.b _____

11. 2014. gadā apritēja 150 gadu, kopš Latvijā pirmo reizi notika dziesmu svētki. Tos organizēja Vidzemes mācītājs Juris Neikens nelielā pagastā netālu no Valmieras. Šis pagasts slavens arī ar to, ka tur pirmoreiz spēlēja teātra izrāde latviešu valodā. Uzraksti pagasta nosaukumu!

11. _____

12. Latvijā 100 gadu jubileju piedzīvojis grāmatu apgāds un grāmatnīcu tīkls, kurš pagājušā gadsimta 20. gados iedibināja nozīmīgus grāmatu izdošanas pamatprincipus: izdot literāri vērtīgas grāmatas glītā mākslinieciskā apdarē. Uzraksti grāmatnīcas dibinātāja vārdu un uzvārdu!

12. _____

13. No Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) bijušās mītnes vietas Krišjāņa Barona ielā līdz *Gaismas pils* ēkai Pārdaugavā 18.janvārī piedalījās vairāk nekā 14 000 cilvēku, kuri unikālās akcijas ietvaros jaunajā bibliotēkas mājvietā no rokas rokā nogādāja apmēram 2000 grāmatu. Uzraksti, kā sauca šo akciju!

13. _____

14. Katru gadu Eiropas Komisijas starptautiska žūrija konkursa kārtībā izvēlas divas pilsētas Eiropā, kurām piešķir īpašu statusu. 2014.gadā šo statusu ieguva Latvijas galvaspilsēta Rīga un Ūmeo pilsēta Zviedrijā. Šis statuss Rīgai 2014. gadā deva ne tikai iespēju parādīt savu īpašo vietu Eiropā, bet arī veicināt tūrisma attīstību. Kāds statuss bija piešķirts Latvijas galvaspilsētai Rīgai?

14. _____

Kopā par
1.daļu:

2. daļa

Darbs ar tekstu

Izlasi Roalda Dobrovenska darba „Rainis un viņa brāļi” fragmentu un izpildi uzdevumus!

(41 punkts)

Tulkot „Faustu” gan tika piedāvāts nevis viņam, bet gan Aspazijai. Dr. Zālīte, starp citu, viens no nedaudzajiem latviešiem, kas ieguvis izglītību Vācijā, vērsās pie viņas kā pie pašas spēcīgākās latviešu dzejā. Turklāt bija zināms, ka viņa lieliski pārvalda vācu valodu. Aspazija sākumā iedegās; bet, nomocījies kādu nedēļu pie prologa, nolēma atteikties. Darbs ir smags – vairāk nekā vienpadsmit tūkstošu dzejas rindu, – ārkārtīgi sarežģīts un milzīgs. Aspazija zināja, ka vairāki mēģinājumi iztulkot „Faustu” latviešu valodā beigušies nesekmīgi. Latviešu valodā gluži vienkārši trūka vajadzīgo vārdu. Tā bija zemnieku, zvejnieku valoda, valoda, kas smalki apguvusi apkārtējo vidi, – tikai dažāda veida purvu un slīkšņu nosaukšanai tajā varēja atrast vairākus dučus vārdu – bet tajā nebija abstraktu jēdzienu. Vārds atbilda darbībai vai priekšmetam, aprakstīja priekšmeta vai darbības īpašības, valoda pazina uguni un ūdeni, dzelzi un kramu, krāsas un smaržas, putnus un dzīvniekus, zvaigznes un sauli. Tā pazina mīlestību un nāvi, jaunību un vecumu; kaut ko zināja par senajiem dieviem, aizmirstiem un atņemtiem, par senču gariem; tās pietika, lai atveidotu Bībeli. Bet lietām, kuru nekad nav bijis latviešu dzīvē, vārdu nebija. Kaut kur dienvidos ir koks avokado ar sulīgiem, ēdamiem augļiem; Latvijā nepazīna ne tādu koku, ne tādus augļus; nebija arī tāda vārda, jo nebija vajadzības. Latviešu valoda bija konkrēta kā viņu nebeidzamais darbs, kā visa viņu dzīve līdz zināmam laikam; nesajūtamās un neredzamās lietas bija sastopamas dziesmās, pasakās, buramvārdos, senos ticējumos un salīdzinoši jaunajās lūgšanās. Valodā trūka filozofisku jēdzienu, taču pēdējo sešu septiņu gadsimtu laikā šeit nebija kam filozofēt.

– Tikai neatsakies! Aizej un šodien pat pasaki, ka apņemies! Es jau esmu sācis tulkot „Faustu”. Universitātē, Pēterburgā. Man kaut kur ir prologs, pilnīgi gatavs... un vēl divi gabali. Strādāsim kopā.

– Tad jāliek arī divi paraksti.

– Liksim kaut vai trīs. Tie ir sīkumi. „Fausts” – tā taču ir jaunā laika Bībele, vai tu tā nedomā? Pasakaina iespēja! Mēs tiksim galā. Ja mēs ar tevi ne, tad...

– Bet valoda?

– Nebaidies par to! **Valodai jāuzticās.** Jāieskatās tās tumšajos kaktos, pieliekamajos, pagrabos. Visos dialektos, vietējās izloksnēs: atceries, cik interesanti runāja tas jauneklis no Neretas? Bet mani latgalieši? Parakņāsimies apcirkņos, pameklēsim slēptuvītēs. Bet, ja vajadzēs – izdomāsim paši. **Valoda ir bez kauliem!** Lokana. Tā prot pagriezties gan šā, gan tā. No viena vārda var atvasināt veselu saimi jaunu vārdu. Es jau manā Pētera grāmatiņā... Zinu, tev tā nepatīk. Un tomēr: es jau taisīju jokus ar valodu, pagrozīju to, pakustināju: valoda ir dzīva – es esmu dzīvs, viņa bez manis nedzīva, es bez viņas. Mēs ar to esam kā divi sazvērnieki, vai saproti?

– Kur ir divi sazvērnieki, – Aspazija teica, – atradīsies arī trešais.

Viņš tulkoja „Faustu”, sākdam ar prologu, kuru, protams, vajadzēja vēlreiz tulkot: studentu mēģinājums izrādījās pašķidrs. Tagad viņš prata daudz vairāk!

Tulkojums tika sākts Jelgavā un tagad pa vaļas brīžiem turpinājās Berlīnē. Aspazija mazāk tulkoja, bet vairāk bija pirmais soģis un redaktors. „Fausts” visā pilnībā, laikam gan, nav viņai pa spēkam, – ar slepenu prieku un redzamu nožēlu Rainis sev atzinās. Bet kritiķe viņa bija lieliska – viņas labojumi tika pieņemti bez iebildumiem.

1. uzdevums (3 punkti). Uzraksti, kas ir saziņas situācijas dalībnieki!

Aspazija, īstajā vārdā _____, un _____, īstajā vārdā _____.

1. _____

2. uzdevums (2 punkti). Uzraksti, kā tu saproti tekstā izcelto frāzi „Valodai jāuzticas”!

2. _____

3. uzdevums (2 punkti). Uzraksti, kā tu saproti tekstā izcelto frāzi „Valoda ir bez kauliem”!

3. _____

4. uzdevums (2 punkti). Izlasi teikumu! „Latvijā nepazīna ne tādu koku, ne tādus augļus (avokado); nebija arī tāda vārda, jo nebija vajadzības.” Šajā teikumā autors ir raksturojis kādu būtisku sava laika pazīmi. Izskaidro to!

4. _____

5. uzdevums (3 punkti). Kāda personības rakstura īpašība atklājas Raiņa dialogā ar Aspaziju (sk. pēdējo rindkopu)? Pamato savu viedokli!

5. _____

6. uzdevums (2 punkti). Izskaidro tekstā lietoto vārdu nozīmi!

Ducis – _____

Prologs – _____

6. _____

7. uzdevums (2 punkti). Uzraksti vārdiem literārajai valodai atbilstošu sinonīmu!

Vaļas (brīži) – _____

Soģis – _____

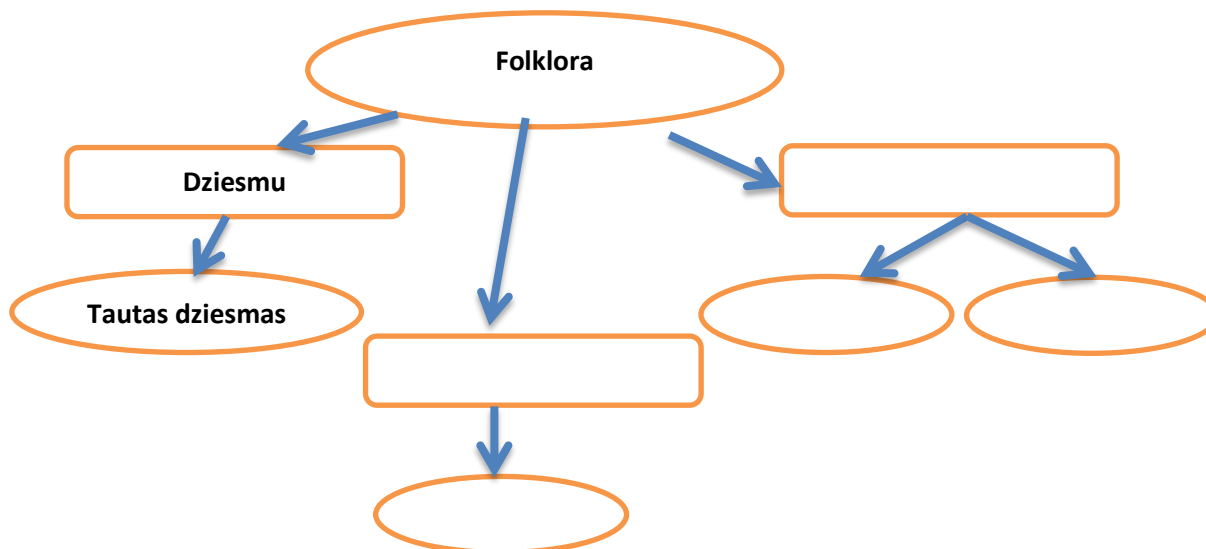
7. _____

8. uzdevums (2 punkti). Izraksti no teksta pirmās rindkopas vārdu savienojumus, kurus varētu aizstāt ar piedāvātajiem frazeoloģismiem!

Frazeoloģisms	Vārdu savienojums tekstā
Veikli loka mēli	
Meta plinti krūmos	

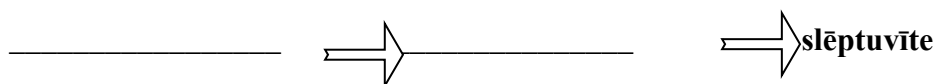
8. _____

9. uzdevums (5 punkti). Izmantojot informāciju no teksta, aizpildi shēmu par tautas mutvārdu daiļradi!

9. _____

10. uzdevums (2 punkti). Uzraksti radniecīgu vārdu virkni, parādot, kā darināts vārds „slēptuvīte”!

10. _____

11. uzdevums (6 punkti). Saliec tekstā trūkstošās pieturzīmes!

1. Pasaulslavenā vācu apgaismības dzejnieka domātāja un zinātnieka Johana Volfganga Gētes 1749–1832 traģēdija viens no pasaules literatūras meistardarbiem.

2. Rainis pirmais Gētes mūža darba latviskotājs par šo darbu rakstījis „Fausts” ir stiprā pils pret seklumu.

3. Savukārt Jānis Sudrabkalns raksturojot tulkošanas veikumu apgalvojis ka „Fausta” tulkojums pierādīja, ka latviešu valodā var izsacīt vissarežģītākās domas un ka tai pieejami poēzijas smalkumi un filozofijas dziļumi.

11. _____

12. uzdevums (4 punkti). Izskaidro ar cipariem norādītās pieturzīmes!

Viņš tulkoja „Faustu”, ^(1.) sākdam ar prologu, kuru, ^(2.) protams, ^(2.) vajadzēja vēlreiz pārtulkot: ^(3.) studentu mēģinājums izrādījās pašķidr. Tulkojums tika sākts Jelgavā, ^(4.) un tagad tas pa vaļas brīžiem turpinājās Berlīnē’.

Nr.	Pieturzīmes lietojuma pamatojums
Piem.	<i>Pēdiņas atdala daiļdarba nosaukumu.</i>
1.	<i>Komats atdala</i>
2.	<i>Komati atdala</i>
3.	<i>Kols atdala</i>
4.	<i>Komats atdala</i>

12. _____

13. uzdevums (2 punkti). *Pamato, kāpēc, tavuprāt, autors teikuma „Ja mēs ar tevi ne, tad...” beigās licis daudzpunkti!*

13. _____

14. uzdevums (2 punkti). *Izlasi teikumu!* „Valodā trūka filozofisku jēdzienu, taču pēdējo sešu septiņu gadsimtu laikā šeit nebija kam filozofēt.” *Pamato, kāpēc šajā teikumā starp skaitļa vārdiem nav likts komats!*

14. _____

15. uzdevums (2 punkti). *Pārveido teikumu tā, lai izteiktā doma būtu netiešā runa!* „„Fausts” visā pilnībā, laikam gan, nav viņai pa spēkam,” – ar slepenu prieku un redzamu nožēlu Rainis sev atzinās.

15. _____

Kopā par
2.daļu:

3. daļa
Tekstveide

Izvēlies vienu no tematiem un uzraksti pārdomu darbu 250–300 vārdu apjomā!

(30 punktu)

- Valoda ir dzīva.
- „Mēs spējam šo zemi ierīkot tik labi kā savas mājas. Bet jādara tas ir mums pašiem.” (Rainis)

Uzmetums.

